

สมรรถนะและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สอง*

สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ**

ความเป็นมาของการทำวิจัย

“ครู” ถือเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติและเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยพัฒนาเด็กซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ให้เติบโตอย่างมีพัฒนาการที่ดีในทุกด้านและเป็นคนดีของสังคม ครูจึงควรรับรู้และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ทั้งยังต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (สุระชัย ศรีหมื่นไวย, 2551) นอกจากนี้ หนึ่งในข้อกำหนดที่สำคัญของผู้ประกอบวิชาชีพครู คือ บทบาทหน้าที่ภาระงานของครู การเสริมสร้างศักยภาพและสมรรถภาพความเป็นครู การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และการเป็นผู้นำทางวิชาการ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549) หากครูตระหนักถึงบทบาทที่แท้จริงแล้วนั้น จะก่อให้เกิดสมรรถนะในวิชาชีพ (Gupta, 2007) และเมื่อครูมีสมรรถนะในวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ ก็จะสามารถที่จะถ่ายทอดอธิบายให้นักเรียนเข้าใจในความรู้ได้อย่างเป็นขั้นตอน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ (Jon - Chao Hong และคณะ, 2008) การพัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ เป็นส่วนหนึ่งในกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) จึงควรดำเนินการพัฒนาครูอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ทัวถึง และมีประสิทธิภาพ ที่ผ่านมาครูได้รับการพัฒนาแต่ไม่มีความชัดเจนว่าหลักสูตรการพัฒนาตรงกับความต้องการของครูและสามารถนำไปใช้ได้จริงหรือไม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) เพื่อให้การพัฒนาครูมีความเป็นระบบและต่อเนื่องจึงควรมีแผนในการพัฒนาครู โดยการสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเองของครู เพื่อทำให้เนื้อหาและวิธีการพัฒนาครูมีความสอดคล้องกับความต้องการและความถนัดของครูอย่างแท้จริง

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินงานวิจัยนี้ เพื่อศึกษาสมรรถนะและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูเพื่อการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครูต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

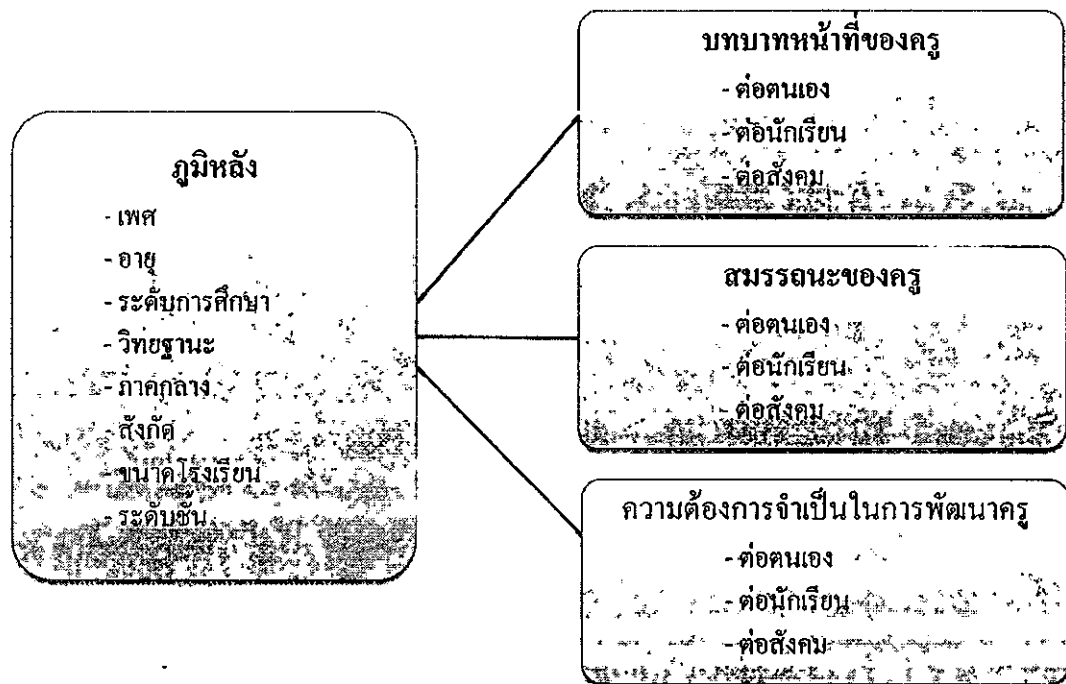
1. เพื่อศึกษาการตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของครูเพื่อการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง
2. เพื่อประเมินสมรรถนะของครูเพื่อการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง
3. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูเพื่อการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง

* งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “การวิจัยและพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อน นโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง” โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ตามสัญญาเลขที่ RTA5380011

** ศาสตราจารย์ ดร.,ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยพัฒนากรอบการประเมินสมรรถนะและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูเพื่อการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ดังภาพ 1 โดยตัวแปรตามในการวิจัย เป็นบทบาทหน้าที่และสมรรถนะของครู ตัวแปรต้น 8 ตัว ได้แก่ (1) เพศ (2) อายุ (3) ระดับการศึกษา (4) วิทยฐานะ (5) ภาคกลาง (6) สังกัด (7) ขนาดโรงเรียน (8) ระดับชั้น

แผนภาพ 1 กรอบแนวคิดความคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูที่อยู่ในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) โรงเรียนในสังกัดการปกครองส่วนเทศบาล (เทศบาล) และโรงเรียนในสังกัดการปกครองส่วนกรุงเทพมหานคร (กทม.) จาก 4 ภูมิภาค รวมจำนวน 3,929 คน ขอบเขตตัวแปรที่ศึกษา มีจำนวน 3 ตัวแปร คือ 1) บทบาทหน้าที่ของครู 2) สมรรถนะของครู 3) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู โดยคณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากครูที่เข้าร่วมงานสัมมนาเพื่อพัฒนาการวิจัย และส่งผ่านเครือข่ายครูไปยังจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1 ชุด คือ แบบสอบถามการปฏิบัติงานของครูเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วย 2 ส่วน

ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของครูผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 สอบถามหน้าที่ที่ครูต้องทำหรือต้องการพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ และสมรรถนะของครูในการทำเรื่องนั้น ๆ ที่มีลักษณะเป็นมาตรฐานประมาณค่า 3 ระดับ โดยมีการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา มีค่าเท่ากับ 0.868 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์สถิติเบื้องต้น และการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอ้างอิง ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA), t-test เพื่อตอบปัญหาการวิจัยในการอธิบายบทบาทหน้าที่ และสมรรถนะของครูด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

สรุปผลวิจัย

1. ภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล

ครูที่ให้ข้อมูลในการวิจัยนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (69.12%) มีอายุมากกว่า 50 ปี (5.39%) จบปริญญาตรี (73.5%) วิทยฐานะชำนาญการ (48.84%) อยู่ในภาคกลาง (42.77%) สังกัด สพฐ. (86.46%) สอนในโรงเรียนขนาดกลาง (43.79%) และสอนชั้นประถมศึกษา (54.65%)

2. ผลการประเมินบทบาท สมรรถนะ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู

2.1 การตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของครู บทบาทหน้าที่ในการทำงานของครูประกอบด้วย 3 ด้าน โดยความตระหนักถึงบทบาทต่อสังคม (2.88) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ บทบาทต่อนักเรียน (2.85) และบทบาททั่วไป (ต่อตนเอง) (2.83) หากพิจารณาองค์ประกอบย่อย พบว่า บทบาทหน้าที่ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการสอนให้รู้จักสิทธิหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดี มีประชาธิปไตย (2.92) และด้านการสอนให้เด็กมีทักษะชีวิต ทักษะสังคม (2.92) รองลงมาคือ ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน (2.91) ในขณะที่ด้านการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน (2.69) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังตาราง 1

ตาราง 1 ระดับของความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของครู

ความตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ของครู	น้อยกว่า 6 ปี			6 - 10 ปี			11 - 15 ปี			16 - 20 ปี			21 ปีขึ้นไป			รวม		
	n	$\bar{X}$	S.D.	N	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.
1. บทบาททั่วไป (คือตนเอง)	731	2.86	0.29	434	2.78	0.38	452	2.79	0.37	435	2.82	0.31	1829	2.84	0.30	3881	2.83	0.32
1.1 การรู้ภาคางประเทศ เพื่อให้สามารถเตรียมผู้เรียน ให้พร้อมในการ ก้าวสู่อนาคตได้	731	2.86	0.40	434	2.78	0.49	452	2.80	0.47	435	2.80	0.47	1829	2.83	0.46	3881	2.82	0.46
1.2 การใช้สื่อเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ของผู้เรียน	731	2.93	0.29	434	2.83	0.45	452	2.87	0.43	435	2.91	0.33	1829	2.94	0.28	3881	2.91	0.33
1.3 การประกันคุณภาพการ เรียนการสอนของตนเอง	731	2.79	0.49	434	2.72	0.53	452	2.72	0.57	435	2.75	0.54	1829	2.76	0.57	3881	2.76	0.55
2. บทบาทต่อนักเรียน	731	2.84	0.30	434	2.78	0.39	452	2.81	0.34	435	2.85	0.29	1829	2.87	0.25	3881	2.85	0.30
2.1 การจัดการสอนสำหรับ ผู้เรียนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน	731	2.73	0.58	434	2.70	0.59	452	2.67	0.61	435	2.68	0.60	1829	2.69	0.62	3881	2.69	0.61
2.2 การสอนให้นักเรียน มีกรอบความรู้ศาสตร์	731	2.85	0.44	434	2.83	0.45	452	2.87	0.39	435	2.90	0.36	1829	2.93	0.31	3881	2.89	0.37
2.3 การแนะแนวให้ คำปรึกษาเด็กแม้จะไม่ได้จบ ด้านแนะแนว	731	2.90	0.34	434	2.80	0.49	452	2.88	0.38	435	2.89	0.37	1829	2.93	0.28	3881	2.90	0.35
2.4 การทำแผนสำหรับ ผู้เรียนที่มีความสามารถ ต่างกัน	731	2.86	0.40	434	2.77	0.51	452	2.80	0.49	435	2.86	0.41	1829	2.88	0.40	3881	2.85	0.43
2.5 การสอนโดยใช้แหล่ง การเรียนรู้ในและนอก โรงเรียน	731	2.89	0.36	434	2.79	0.47	452	2.85	0.43	435	2.90	0.35	1829	2.94	0.29	3881	2.90	0.36
3. บทบาทต่อสังคม	731	2.88	0.28	434	2.80	0.39	452	2.86	0.34	435	2.88	0.27	1829	2.91	0.23	3881	2.88	0.28
3.1 การจัดการสอนและ สื่อสารให้เด็กเข้าใจเรื่อง เพศศึกษา	731	2.80	0.47	434	2.71	0.58	452	2.77	0.54	435	2.79	0.49	1829	2.84	0.45	3881	2.80	0.48
3.2 การสอนให้นักเรียนมี คุณลักษณะหรือทักษะที่ จำเป็นในการประกอบอาชีพ	731	2.89	0.36	434	2.81	0.46	452	2.89	0.37	435	2.90	0.36	1829	2.92	0.31	3881	2.90	0.35
3.3 การสอนให้เด็กมีทักษะ ชีวิตทักษะสังคม	731	2.91	0.34	434	2.84	0.46	452	2.90	0.36	435	2.91	0.34	1829	2.94	0.28	3881	2.92	0.33
3.4 การสอนให้เด็กรู้จักสิทธิ หน้าที่ของความเป็นพลเมือง ที่ดี มีประชาธิปไตย	731	2.92	0.31	434	2.83	0.42	452	2.88	0.39	435	2.93	0.32	1829	2.96	0.24	3881	2.92	0.31
ค่าเฉลี่ยรวม	731	2.86	0.29	434	2.78	0.39	452	2.82	0.35	435	2.85	0.29	1829	2.88	0.26	3881	2.85	0.30

2.2 สมรรถนะของครู สมรรถนะในการทำงานของครู ประกอบด้วย 3 ด้าน ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง โดยสมรรถนะต่อสังคม มีค่ามากที่สุด (2.31) รองลงมาคือ สมรรถนะต่อนักเรียน (2.17) และสมรรถนะทั่วไป (ต่อตนเอง) (2.01) ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่ากลุ่มครูที่มีประสบการณ์ทำงาน 16 – 20 ปี จะมีสมรรถนะต่อนักเรียน และต่อสังคมสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ หากพิจารณาองค์ประกอบย่อย โดยรวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง (2.18) สมรรถนะที่มีค่ามากที่สุดคือ สมรรถนะต่อสังคม ด้านพลเมืองที่ดี มีประชาธิปไตย (2.49) ในขณะที่สมรรถนะต่อนักเรียนด้านวัฒนธรรมต่างกัน มีค่าน้อยที่สุด (1.86) ดังตาราง 2

ตาราง 2 ระดับของสมรรถนะของครู

สมรรถนะของครู	น้อยกว่า 6 ปี			6 – 10 ปี			11 – 15 ปี			16 – 20 ปี			21 ปีขึ้นไป			รวม		
	$\bar{X}$	S.D.	N	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.	n
1. สมรรถนะทั่วไป (ต่อตนเอง)	722	2.03	0.39	428	2.02	0.37	444	2.03	0.40	424	2.03	0.40	1797	1.98	0.40	3815	2.01	0.40
1.1 การรู้ภาษาต่างประเทศ เพื่อให้สามารถเตรียมผู้เรียนให้พร้อมในการก้าวสู่อาเซียนได้	716	1.85	0.55	424	1.82	0.56	442	1.80	0.57	421	1.74	0.56	1788	1.69	0.59	3791	1.75	0.58
1.2 การใช้สื่อเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน	717	2.19	0.54	427	2.14	0.55	437	2.12	0.52	422	2.15	0.54	1781	2.07	0.52	3784	2.12	0.53
1.3 การประกันคุณภาพการเรียนการสอนของตนเอง	718	2.04	0.57	426	2.09	0.54	443	2.16	0.55	418	2.21	0.55	1772	2.19	0.58	3777	2.15	0.57
2. สมรรถนะต่อนักเรียน	721	2.12	0.41	429	2.16	0.39	444	2.21	0.39	423	2.23	0.39	1796	2.18	0.41	3813	2.17	0.40
2.1 การจัดการสอนสำหรับ ผู้เรียนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน	708	1.94	0.60	426	1.94	0.58	440	1.93	0.64	414	1.89	0.64	1756	1.78	0.65	3744	1.86	0.63
2.2 การสอนให้นักเรียน มีการรอบรู้วิทยาศาสตร์	714	2.15	0.61	422	2.21	0.58	439	2.28	0.61	420	2.27	0.58	1779	2.25	0.61	3774	2.23	0.61
2.3 การแนะแนวให้ คำปรึกษาเด็กได้ แม้จะไม่ใช่ ครูที่สำเร็จ ด้านแนะแนว	712	2.30	0.60	424	2.35	0.58	441	2.40	0.57	419	2.46	0.60	1786	2.41	0.59	3782	2.39	0.59
2.4 การทำแผนการจัดการ เรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มี สมรรถนะต่างกัน	714	2.05	0.58	425	2.09	0.57	442	2.14	0.60	418	2.15	0.59	1782	2.11	0.61	3781	2.11	0.60
2.5 การสอนโดยใช้แหล่ง การเรียนรู้ในและนอก โรงเรียน	714	2.17	0.63	426	2.23	0.59	440	2.30	0.58	420	2.35	0.56	1778	2.33	0.57	3778	2.29	0.59

สมรรถนะของครู	น้อยกว่า 6 ปี			6 - 10 ปี			11 - 15 ปี			16 - 20 ปี			21 ปีขึ้นไป			รวม		
	$\bar{X}$	S.D.	N	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.	n
3. สมรรถนะต่อสังคม	722	2.26	0.42	429	2.27	0.40	444	2.36	0.48	423	2.37	0.41	1794	2.31	0.43	3812	2.31	0.42
3.1 การจัดการเรียนการสอนหรือการสื่อสารให้เด็กเข้าใจเรื่องเพศศึกษา	707	2.03	0.58	420	2.05	0.58	437	2.09	0.58	417	2.06	0.57	1758	2.00	0.61	3739	2.03	0.59
3.2 การสอนให้นักเรียนมีคุณลักษณะหรือทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ	716	2.28	0.57	425	2.28	0.57	442	2.34	0.55	417	2.36	0.60	1768	2.29	0.58	3768	2.30	0.58
3.3 การสอนให้เด็กมีทักษะชีวิต (life skills) ทักษะสังคม (social skills)	716	2.36	0.60	427	2.35	0.57	441	2.47	0.57	422	2.48	0.56	1782	2.43	0.58	3788	2.42	0.58
3.4 การสอนให้เด็กรู้จักสิทธิหน้าที่ของความเป็นพลเมืองที่ดี มีประชาธิปไตย	718	2.39	0.59	426	2.43	0.56	442	2.53	0.56	422	2.56	0.54	1783	2.52	0.56	3791	2.49	0.57
ค่าเฉลี่ยรวม	722	2.15	0.35	429	2.16	0.33	444	2.21	0.34	424	2.22	0.34	1799	2.17	0.36	3818	2.18	0.35

2.3 การประเมินความต้องการจำเป็นของครูสำหรับการพัฒนาสมรรถนะของตนเองเพื่อการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ความต้องการจำเป็นของครูสำหรับการพัฒนาสมรรถนะของตนเองเพื่อการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ประกอบด้วย 3 ด้าน โดยมีความต้องการจำเป็นในลำดับที่ 1 คือ ด้านสมรรถนะทั่วไป (ต่อตนเอง) (0.41) ลำดับที่ 2 คือ ด้านสมรรถนะต่อนักเรียน (0.31) และลำดับที่ 3 คือ ด้านสมรรถนะต่อสังคม (0.25) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้

สมรรถนะทั่วไป (ต่อตนเอง) พบว่า ครูมีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ในด้านการพัฒนาความรู้ภาษาต่างประเทศ เพื่อให้สามารถเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน (0.61) รองลงมาคือ ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน (0.38) และด้านการประกันคุณภาพการเรียนการสอนของตนเอง (0.28) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาจำแนกตามตัวแปรภูมิหลัง เพศ อายุ ประสบการณ์ ระดับการศึกษา วิทยฐานะ ภาควิชาศาสตร์ ขนาดโรงเรียนสังกัดโรงเรียน และระดับชั้นที่สอน พบว่า ครูมีความต้องการจำเป็นด้านการพัฒนาความรู้ภาษาต่างประเทศ เพื่อให้สามารถเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน มากที่สุดทุกตัวแปร จึงถือได้ว่าเป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนมากที่สุด

สมรรถนะต่อนักเรียน ครูมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีวัฒนธรรมต่างกันสูงที่สุด (0.45) รองลงมาคือ ด้านการทำแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกัน (0.35)

สมรรถนะต่อสังคม ครูมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหรือการสื่อสารให้เด็กเข้าใจเรื่องเพศศึกษาสูงที่สุด (0.38) รองลงมาคือ ด้านการสอนให้นักเรียนมีคุณลักษณะหรือทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ (0.26) ดังตาราง 3

ตาราง 3 การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู

การพัฒนาคณาจารย์	T	D	T-D	PNI Madrasa	อันดับ
สมรรถนะทั่วไป (ต่อตนเอง)	2.83	2.01	0.82	0.41	1
การรู้ภาษาต่างประเทศเพื่อให้สามารถเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนได้	2.82	1.75	1.07	0.61	1
การใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน	2.91	2.12	0.80	0.38	2
การประกันคุณภาพการเรียนการสอนของตนเอง (เน้นประกันคุณภาพนักเรียนของตนเอง ไม่ใช่การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนโดยรวม)	2.76	2.15	0.61	0.28	3
สมรรถนะต่อนักเรียน	2.85	2.17	0.67	0.31	2
การจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน (เช่น การสอนในห้องเรียนที่เด็กใช้ภาษาแม่ต่างกัน)	2.69	1.86	0.83	0.45	1
การสอนให้นักเรียนมีการรอบรู้วิทยาศาสตร์ (ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน)	2.89	2.23	0.66	0.30	3
การแนะแนวให้คำปรึกษาเด็กได้ แม้จะไม่ใช่ครูที่สำเร็จด้านแนะแนว	2.90	2.39	0.51	0.22	5
การทำแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกัน	2.85	2.11	0.75	0.35	2
การสอนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในและนอกโรงเรียน	2.89	2.29	0.60	0.26	4
สมรรถนะต่อสังคม	2.88	2.31	0.57	0.25	3
การจัดการเรียนการสอนหรือการสื่อสารให้เด็กเข้าใจเรื่องเพศศึกษา	2.80	2.03	0.77	0.38	1
การสอนให้นักเรียนมีคุณลักษณะหรือทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ (เช่น การสื่อสาร ความรับผิดชอบ การแก้ปัญหา การบริหารจัดการ)	2.89	2.30	0.59	0.26	2
การสอนให้เด็กมีทักษะชีวิต (life skills) ทักษะสังคม (social skills)	2.91	2.42	0.50	0.21	3
การสอนให้เด็กรู้จักสิทธิหน้าที่ของความเป็นพลเมืองที่ดี มีประชาธิปไตย	2.92	2.49	0.43	0.17	4

3. ตัวแปรที่อธิบายบทบาทและสมรรถนะของครู

จากตารางข้างต้น แสดงการเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่และสมรรถนะในการทำงานของครู ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของครู มีความแตกต่างกันตามภูมิหลัง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา วิทยฐานะ ประสบการณ์ทำงาน ภาคภูมิศาสตร์ ขนาดโรงเรียน สังกัดโรงเรียน ระดับชั้นที่สอน

1. บทบาททั่วไป (ต่อตนเอง) ของครู มีความแตกต่างกันตามภูมิหลัง ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา วิทยฐานะ ประสบการณ์ทำงาน ภาคภูมิศาสตร์ ขนาดโรงเรียน สังกัดโรงเรียน ชั้นที่สอน

2. บทบาทต่อนักเรียนของครู มีความแตกต่างกันตามภูมิหลัง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา วิทยฐานะ ประสบการณ์ทำงาน ภาคภูมิศาสตร์ สังกัดโรงเรียน ชั้นที่สอน

3. บทบาทต่อสังคมของครู มีความแตกต่างกันตามภูมิหลัง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา วิทยฐานะ ประสบการณ์ทำงาน ภาคภูมิศาสตร์ ขนาดโรงเรียน สังกัดโรงเรียน ชั้นที่สอน

สมรรถนะในการทำงานของครู มีความแตกต่างกันตามภูมิหลัง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา

1. สมรรถนะทั่วไป (ต่อตนเอง) ของครู มีความแตกต่างกันตามภูมิหลัง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ภาคภูมิศาสตร์ สังกัดโรงเรียน ชั้นที่สอน

2. สมรรถนะต่อนักเรียนของครู มีความแตกต่างกันตามภูมิหลัง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ภาคภูมิศาสตร์ สังกัดโรงเรียน ชั้นที่สอน

3. สมรรถนะต่อสังคมของครู มีความแตกต่างกันตามภูมิหลัง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา

อภิปรายผลวิจัย

1. ผลการประเมินบทบาท สมรรถนะ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู

1.1 บทบาทหน้าที่ของครู จากผลการวิเคราะห์ความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของครู ในภาพรวม พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก แสดงว่า ครูได้ให้ความสนใจและมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ในวิชาชีพของตนเอง เมื่อพิจารณาบทบาทแต่ละด้าน พบว่า ด้านการสอนให้รู้จักสิทธิหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดี มีประชาธิปไตย และด้านการสอนให้เด็กมีทักษะชีวิต ทักษะสังคม มีค่าสูงสุด แสดงให้เห็นว่า ครูตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ไม่เฉพาะด้านการสอนให้เด็กมีวิชาความรู้เท่านั้น แต่ได้ตระหนักถึงการสอนให้เด็กเป็นพลเมืองที่ดี รู้จักทำตนให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม มีจิตสาธารณะ มีประชาธิปไตย และมีทักษะชีวิต ทักษะสังคม (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ. 2542 มาตรา 27, เป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ในยุทธศาสตร์ข้อ 3 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550), หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

นอกจากนี้ ครูยังตระหนักถึงความรู้ ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการจัดอบรมให้ครูใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น นโยบายของ สสวท. ที่จะมุ่งเน้นพัฒนาทักษะครูผู้สอนให้สามารถใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนการสอน (พรพรรณ ไวทยางกูร, 2546)

1.2 สมรรถนะของครู จากผลการวิเคราะห์สมรรถนะของครู พบว่า ครูสามารถสอนให้เด็ก รู้จักสิทธิหน้าที่ของความเป็นพลเมืองที่ดี การมีประชาธิปไตย มีค่าสูงสุด ในทุกช่วงประสบการณ์ทำงาน แต่ข้อสังเกตคือ ในระบบการศึกษาของประเทศไทย โรงเรียนส่วนใหญ่โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่มีการกำหนดหลักสูตรที่มีวิชาสอนเกี่ยวกับพลเมือง แต่ครูสามารถสอดแทรกเนื้อหาความรู้ ปูทางจิตสำนึกให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ของความเป็นพลเมืองที่ดีและมีประชาธิปไตยได้ในทุกวิชา จึงสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 ที่กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษา และสอดคล้องกับเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ในยุทธศาสตร์ข้อ 3 คนไทยใฝ่ดี มีคุณธรรมพื้นฐาน มีจิตสำนึกและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีจิตสาธารณะ มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

เมื่อพิจารณาสมรรถนะของครูที่มีระดับต่ำกว่าข้ออื่น พบว่า เป็นเรื่องการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เพื่อให้สามารถเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนได้ ซึ่งแท้ที่จริงแล้วครูควรให้ความสำคัญกับภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษซึ่งเป็นสื่อกลางในกิจกรรมแทบทุกด้าน ดังนั้นภาษาจึงเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิตของทุกคน ซึ่งไม่สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่ได้กำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์ ข้อ 1 คนไทยและการศึกษาไทยมีคุณภาพและได้มาตรฐานระดับสากล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) รวมทั้งสาระสำคัญความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้ที่ระบุว่า สมรรถนะประกอบด้วยสามารถใช้ทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ เพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง (คณะกรรมการคุรุสภา, 2549)

1.3 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู จากผลการวิจัยการประเมินความต้องการจำเป็นของครู พบว่า ครูมีความต้องการจำเป็นด้านสมรรถนะทั่วไป (ต่อตนเอง) ด้านการพัฒนาการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เพื่อให้สามารถเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน มากที่สุดทุกตัวแปร จึงถือได้ว่าเป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเข้าถึงข้อมูลและการติดต่อสื่อสารแบบไร้พรมแดน ภาษาต่างประเทศจึงเป็นส่วนสำคัญในการใช้เป็น

สื่อกลาง และเป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะหลักในแบบประเมินครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการพัฒนาตนเอง ในหัวข้อ ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการแสวงหาความรู้ (สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา, 2549) และจากผลการประเมินสมรรถนะครูในด้านนี้ พบว่า มีค่าน้อยที่สุด ทำให้ครูมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเองด้านนี้มากที่สุด ด้านสมรรถนะต่อนักเรียน ครูมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน สูงที่สุด อาจเป็นเพราะการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองมีนโยบายให้ประชาชนทุกคน รวมถึงชนต่างวัฒนธรรมมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) ทำให้ครูมีความต้องการในการพัฒนาตนเองในด้านนี้ สมรรถนะต่อสังคม ครูมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหรือการสื่อสาร ให้เด็กเข้าใจเรื่องเพศศึกษาสูงสุด เนื่องจากในปัจจุบันมีปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของสังคม (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2550) ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสอนเพศศึกษา ครูจึงมีความต้องการพัฒนาตนเองในด้านนี้มากที่สุดเมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็น จำแนกตามตัวแปรภูมิหลัง พบว่า ในทุกตัวแปรมีความต้องการจำเป็นตรงกัน มีเพียงตัวแปรระดับการศึกษาและวิทยฐานะที่มีความต้องการจำเป็นแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตัวแปรระดับการศึกษาและวิทยฐานะเป็นตัวแปรที่แสดงถึงฐานความรู้ของครูที่แตกต่างกัน ทำให้ครูมีความต้องการในการพัฒนาตนเองแตกต่างกัน

2. ตัวแปรที่อธิบายบทบาทและสมรรถนะของครู

จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทหน้าที่และสมรรถนะในการทำงานของครูมีความแตกต่างกันตามภูมิหลังส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา วิทยฐานะ ประสบการณ์ทำงาน ภาควิชาศาสตร์ ขนาดโรงเรียน สังกัดโรงเรียน ระดับชั้นที่สอน ซึ่งสอดคล้องกับ Kinney และคณะ (2001) ที่กล่าวว่า การรักษาระดับสมรรถนะของครู และความหลากหลายทางประชากรศาสตร์ มีอิทธิพลต่อความแตกต่างและการถ่ายทอดความสามารถของครูต่อนักเรียนในชั้นเรียน เช่น เพศ อายุ และอื่น ๆ และผลงานวิจัยของ Jon - Chao Hong และคณะ (2008) ที่ได้สรุปจากการทดสอบสมมติฐานตัวแปรภูมิหลังต่อสมรรถนะของกลุ่มครู พบว่า ภูมิหลังทางประชากรศาสตร์มีอิทธิพลต่อความแตกต่างของสมรรถนะ ซึ่งตัวแปรประกอบด้วย เพศ การศึกษา อายุ ขนาดของโรงเรียน การดำรงตำแหน่งผู้บริหารของโรงเรียน และการได้รับรางวัล ซึ่งขนาดของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างมีอิทธิพลต่อสมรรถนะในระบบค่านิยมอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานทางการศึกษาคควรมีแนวทางและกลยุทธ์ในการสร้างความตระหนักและพัฒนาสมรรถนะครู รวมทั้งความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู โดยมุ่งเน้นให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง แต่ทั้งนี้ควรคำนึงถึงภูมิหลังที่ต่างกันของครู เพื่อจัดหลักสูตรการพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการพัฒนา ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่หลากหลาย ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรมุ่งศึกษาสมรรถนะ ความต้องการในการพัฒนาครูในประเด็นอื่น ๆ ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง โดยเฉพาะประเด็นที่ยังไม่ได้ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางการปฏิบัติและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพครูต่อไปในอนาคต

รายการอ้างอิง

พรชัย หันจันทร์. (2552). บทบาทหน้าที่ของครู. เข้าถึงได้จาก

:<http://www.vcharkarn.com/vblog/42056/2>

พรพรรณ ไวทยางกูร. (2546). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียนกับการพัฒนาครู. วาสาร สสวท, 123 สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา. (2549). การประเมินสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อจัดทำแผนพัฒนาตนเอง (ID-PLAN) และแผนพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ (CAREER PLAN). นครปฐม: ฝ่ายวิชาการ โครงการพัฒนาระบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

สุระชัย ศรีหมื่นไวย. (2551). บทบาทของครู. เข้าถึงได้จาก :<http://www.kroobannok.com/2604>

สุทิดา ศรีบุตรวงษ์. (2552). จะฝึกเด็กอย่างไร ให้รักประชาธิปไตยและมีความรับผิดชอบ. เข้าถึงได้จาก

:<http://www.teenpath.net/content.asp?ID=739>

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2550). เช็กส์กับวัยรุ่นทำไมวัยรุ่นไม่ควรท้องก่อนเวลาอันควร. เข้าถึงได้จาก :<http://www.thaihealth.or.th/content.php? key=sex>

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). คู่มือการประเมินสมรรถนะครู. เข้าถึงได้จาก

:<http://www.noensaartwittayakom.com>

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ.